

Obsah

<u>Predslov autorky</u>	7
<u>Kritické myslenie ako cnosť</u>	9
<i>Aktivita 1 / Polícia pátra</i>	10
<i>Aktivita 2 / Nauč sa pýtať sa</i>	12
<u>Kritické myslenie ako základ debaty</u>	15
<i>Aktivita 3 / Argumentačná lukostrelba</i>	16
<i>Aktivita 4 / Moot court</i>	18
<u>Kritické myslenie ako obrana proti dezinformáciám</u>	23
<i>Aktivita 5 / Pojmy nie sú dojmy</i>	26
<i>Aktivita 6 / Grafy, grafy, grafy</i>	28
<i>Aktivita 7 / Nájdí podvod!</i>	30
<i>Aktivita 8 / Pozri, kto to hovorí</i>	34

Predslov autorky

Metodická príručka Kritické myslenie 4 rozširuje portfólio aktivít, ktorými dokážu učitelia a učiteľky rozvíjať kľúčové zručnosti kritického myslenia u mladých ľudí. Pozornosťou na kritické myslenie pri práci s internetom a moderných výzvach pokračuje v poslanstve príručky Kritické myslenie 2, komplexnou štruktúrou zas vyzdvihuje poslanstvo svojej predchodkyne Kritické myslenie 3.

Pokračujúca pandémia dezinformácií nás presvedča, že kritické myslenie nie je iba atraktívny pojem, ale skutočne potrebná zručnosť naprieč všetkými generáciami a profesiami. Kritické myslenie je totižto založené na práci človeka s vlastnou kogníciou. Trúfam si tvrdiť, že tá bola u dominantnej väčšiny z nás budovaná akosi mimovoľne, podvedome, neregulovane. A práve preto sa aj u dospelých ľudí stáva – a neraz, že pravidelne podliehajú vlastným neobmedzeným kognitívnym skratkám, nepoctivo pracujú so súvislosťami a vyvodzujú závery, ktoré sú viac dôsledkom predstavivosti, než logickej dedukcie.

Na prácu s vlastnou kogníciou, našťastie, nikdy nie je neskoro. Aby sa človek mohol sústrediť na to, ako vníma, ako myslí a ako spracúva informácie, potrebuje správne podnety a dostatočný priestor na experimentovanie a chyby. Neformálne vzdelávanie tento priestor poskytuje a jeho metódy sú vhodným nástrojom na budovanie kritického myslenia. Preto sa každá z aktivít v tejto príručke vyznačuje vysokou mierou zapojenia žiakov a žiačok a v prvom rade ich vlastnou prácou. Verím, že bude táto príručka pre vás inšpiráciou a rovnako ako naposledy vám prajem, aby sa vám prostredníctvom šírenia kritického myslenia darilo budovať rozumnejšiu, ohľaduplnejšiu a súdržnejšiu spoločnosť.

Andrea Nina Gašparovičová

Kritické myslenie ako cnosť

Aktivita 1 / Polícia pátra

Pokyny

Aktivita vám predstavuje 25 nesúrodých útržkov príbehu, ktoré je treba správne zaradiť a pospájať. Útržky, resp. nápovedy, rozstrihajte a každému z triedy jeden v náhodnom poradí rozdajte. Číslo pred jednotlivými nápovedami nemá žiadnu spojitosť s priebehom príbehu. Trieda má v priebehu 30 minút spoločne prísť na to, čo sa v príbehu stalo. Je možné, že im na rozuzlenie bude niekoľko kľúčových informácií chýbať alebo naopak, budú nadbytočné. Cieľom tejto aktivity totižto nie je nutne odhaliť celý sled udalostí, ale naučiť sa niečo z postupu práce smerujúceho k jeho rozuzľovaniu. To im však vopred neprehrádzame.

Dôležité: Učiteľ/učiteľka do príbehu ani postupu práce žiakov a žiačok nezasahuje, iba sleduje dodržanie časového limitu.

Po uplynutí stanoveného času triedu požiadať, aby zosumarizovala závery, ku ktorým dospela. Zoznam záverov je následne potrebné rozdeliť do 5 kategórií:

1. Isté – musia byť podložené jasným, nevyvrátiteľným dôkazom
2. Pravdepodobné – priamy dôkaz v nápovedách chýba, ale existuje niekoľko čiastkových dôkazov, ktoré k záveru vedú
3. Špekulatívne – založené na žiakmi a žiačkami vytvorených podmienkach bez toho, aby tieto boli naznačené v nápovedách
4. Nepravdepodobné – závery, ktoré v diskusii zazneli, ale nepodporuje ich žiadny dôkaz
5. Nesprávne – závery, ktoré dôkazy jasne vyvracajú

Aktivitu ukončíte spoločnou reflexiou.

Reflexia

Bolo potrebné informácie z nápoved zatriediť (napr. chronologicky, podľa typu)?

Ako ste postupovali? Moderoval niekto diskusiu?

Dospeli ste k jasnému záveru? Viete

s určitotou tvrdiť, čo sa stalo? Prečo áno/nie?

Nápovedy

1. Autobus o 19:57 zmeškali. Ostali teda dlhšie v meste.
2. Tatiana sa vrátila poobede, zhodila aktovku vedľa stola a utekala na dvor.
3. Spolužiaci a spolužiačky polícii tvrdili, že sa v ten deň pochytila s učiteľkou chémie.
4. Odkedy sa presťahovali, dievčatá si musia v školské dni viac privstať. K zastávke to majú 11 minút peši.
5. Od matky polícia zistila, že jej dcéra odišla z domu okolo štvrt na päť.
6. O 17:22 bol Azor videný, ako sa potuluje pred miestnym obchodom s potravinami.
7. Júlia s Marekom sa ju o pol deviatej vybrali hľadať do dediny.
8. Polícia dostala telefonát o zmiznutí 13-ročného dievčata 7. mája o 22:03.
9. Nina sa po návrate zo školy vybrala na nákup do obchodu.
10. Jej exmanžel sa dokonca od rozvodu niekoľko krát vyhrážal, že dcéru unesie.
11. O 18:36 sa prišiel na políciu v Banskej Štiavnici udať 42-ročný muž.
12. Tatiana zobrala psa na prechádzku, zamierili k potoku vedľa dediny.
13. Na kolotočoch sa zdržali. Vybíl sa jej mobil.
14. Obe dcéry majú večierku o 20.00. V tom, ako dovtedy trávia svoj voľný čas, im rodičia plne dôverujú.
15. Cesta z mesta do Kozelníka trvá 22 minút.
16. Azora odniesla domov, ale nezavrela za sebou poriadne bránku. Ušiel.
17. Zistila, že nemá čím zaplatiť. Zrejme stratila peňaženku po ceste zo školy.
18. Stretla spolužiačku Barboru, ktorá jej navrhla, aby s ňou zašla na kolotoče do

príľahlého mesta.

19. Keď ich dcéra prišla domov, boli v šoku.
20. Barboriny rodičia jej odmietali kúpiť mobil. Mali strach, že na ňom začne tráviť príliš veľa času.
21. Autobus z Banskej Štiavnice odchádza o 19:57 a potom každý 105 minút.
22. Nasadla na prvý autobus do Štiavnice. Vybrala sa ju hľadať.
23. Staršia dcéra pochádzala z Júliinho prvého manželstva, mladšia zas z Marekovho. Obe stroskotali na zlých partnerských vzťahoch.
24. Kozelník je malá obec, okruh k potoku a späť si dopriali aj niekoľkokrát denne.
25. Za posledné roky veľmi zdraželi. Jedna jazda vyšla na €7. No dopriali si, vzali si z domu všetko vreckové.

Zameranie aktivity

triedenie informácií, rozvoj dedukcie

Trvanie aktivity

45 minút: príprava 5 minút, cvičenie 30 minút, sumarizácia a rozdelenie záverov 10 minút

Spôsob realizácie

prezenčne aj online

Náročnosť

stredne náročné

Pomôcky

ústrižky s nápovedami

Úvod

Práca s informáciou je základným kameňom každého ľudského rozhovoru. Napriek tomu, že sa v nej trénujeme prakticky neustále, občas sa stane, že sa v informáciách stratíme. Cieľom tejto aktivity je, aby žiaci a žiačky celkom intuitívne poskytnuté informácie spoločne triedili, zaraďovali a hľadali medzi nimi súvislosti. Tréňovaním vlastnej mysle v takýchto aktivitách vytvárame u seba podvedome zvyk informácie triediť aj vo všetkých ostatných situáciách, do ktorých sa môžeme v živote dostať.

Aktivita 2 /

Nauč sa pýtať sa

Zameranie aktivity

schopnosť formulovať otázky

Trvanie aktivity

15 minút

Spôsob realizácie

prezenčne aj online

Náročnosť

náročné

Úvod

Aktivita nadväzuje na aktivitu č. 3 z príručky Kritické myslenie 2.

Aktivita, na ktorú táto aktivita nadväzuje, bola zameraná na kladenie otvorených otázok. V tejto aktivite nám nepôjde o typ, ale o vytvorenie správnej formulácie otázky. Pri vyhľadávaní informácií, či už pre školský projekt, voľné bádanie alebo uspokojenie zvedavosti počas rozhovoru, to predstavuje kľúčovú schopnosť.

Pokyny

Triede postupne čítajte pripravené odpovede. Ich úlohou je k poskytnutej odpovedi vymyslieť a správne naformulovať otázky. Správnych riešení môže byť viac ako je uvedených v prílohe. Po každom riešení zhodnotte, či je správne a navrhnutá otázka by skutočne smerovala k danej odpovedi.

Reflexia

Zamýšľal sa v rozhovoroch nad formuláciou svojich otázok alebo ich vytvárať spontánne?

Čo je podľa teba dôležitejšie – správne sa pýtať alebo správne odpovedať?

Príloha k aktivite 2

Odpoveď č. 1:

Keď je dostatočne vyspelý na to, aby dokázal naplňovať potreby iných.

Možné otázky:

Kedy by si mal človek založiť rodinu?

Kedy by sme mali človeka považovať za dospelého?

Kedy by si mal človek zaobstarat domáceho miláčika?

Kedy je človek vhodným kandidátom na pracovníka v sociálnych službách?

Odpoveď č. 2:

Určite áno, mám predsa maturitu.

Možné otázky:

Môžeš sa prihlásiť na vysokú školu?

Ovládaš základy matematiky?

V tejto práci je potrebné často písomne komunikovať s klientmi. Ovládate gramatiku dobre?

Odpoveď č. 3:

Stranu, ktorá mi je hodnotovo najbližšia a jej kandidátna listina pozostáva z množstva odborníkov a odborníček na rôznorodé témy.

Možné otázky:

Koho ste volili?

Koho by ste volili?

Odpoveď č. 4:

Áno, je dôležité naučiť sa nakladať s peniazmi tak, aby človek dokázal pokryť všetky svoje životné potreby.

Možné otázky:

Myslíš si, že je dôležité byť finančne gramotný?

Je rozumné vytvárať si vopred mesačný rozpočet?

Odpoveď č. 5:

Pretože v skutočnosti nebol prvým objaviteľom Ameriky. Americký kontinent objavili vikingovia niekoľko storočí pred ním.

Možné otázky:

Prečo nesúhlasíte, že Krištof Kolumbus bol najvýznamnejším objaviteľom v dejinách?

Prečo neveríte, že Kolumbus objavil Ameriku?